

Glavendrup-Stenen.

Af Rasmus Nielsen.

Omtrent to Mil i nordlig Retning for Odense og ligesaa langt Sydøst for Bogense paa Glavendrup Mark i Skamby Sogn findes et ærværdigt, ældgammelt Mindesmærke, som Omegnens Folk først i de senere Aar er blevne særlig opmærksomme paa.

Det bestaar af en Runesten med tilhørende Skibssætning, det vil sige store, henimod to Alen høje Stene, der er sat i en aflang Kreds, hvis Form minder om et Skib, deraf Navnet.

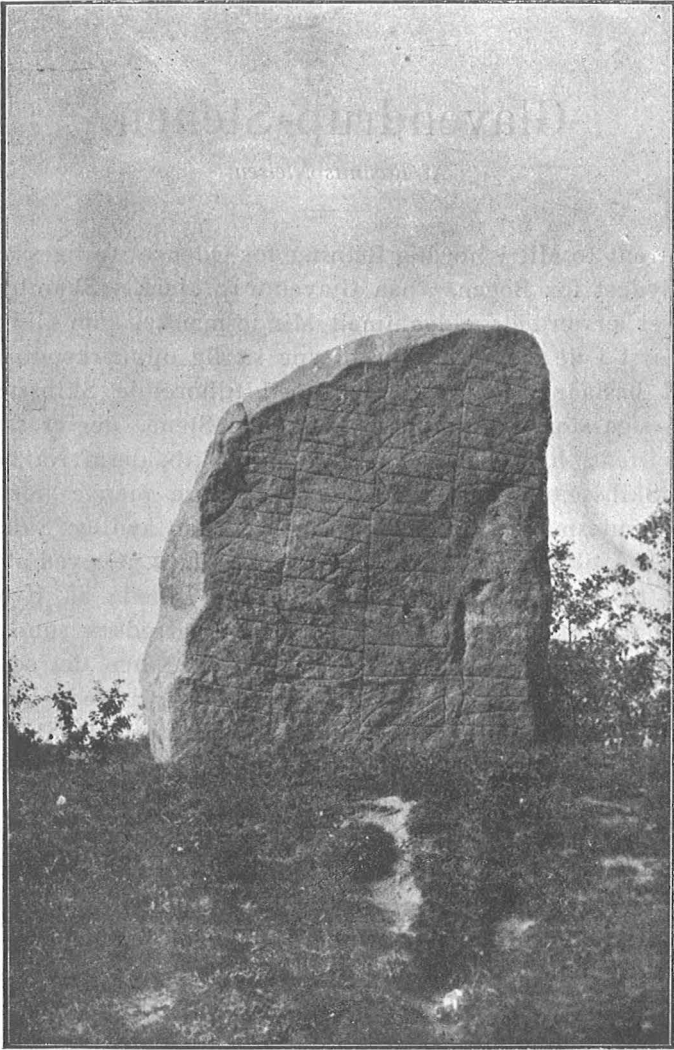
Af Skibssætningens Stene blev desværre mange borttagne, inden Mindesmærket frededes. Kun ved den sydlige Side staar der en Del tilbage paa deres oprindelige Plads. Og ved at lægge Mærke til dem kan Folk faa et nøjagtigt Billede af, hvor tæt Stenene fra første Færd af har staaet hele Kredsen rundt..

Skibssætningens Stene er ikke tilhuggede, men det ses tydeligt, at de Mænd, som i sin Tid slæbte dem til Stedet og rejste dem dér, har stræbt efter at finde smukt formede Stene, der som en Kreds af smaa Baytaer kunde danne et stilfuldt Hegn om den højt agtede Høvdings Grav.

Selve Runestenen har heldigvis ikke lidt nogen Overlast.

Den staar paa en lille græsgrøn Høj lidt skævt for Skibssætningen mod Vest og er med sine 206, næsten alle tydelige, Runer et stolt og tiltalende Minde over en af de ældgamle Slægters hedengangne store Mænd.

Det var Historikeren Vedel Simonsen fra Elvedgaard i Vævinge Sogn, der første Gang gjorde Offentligheden opmærksom paa Runestenen i Aaret 1806. Han færdedes da efter sit eget Udsagn der paa Egnen for at undersøge de mange Oldstis-Mindesmærker af forskellig Art, som dengang fandtes paa Dallunds Gods. Forvalteren dersteds, Hr. Strøbech, fortalte ham da, at der laa en sjælden Sten nede i en Grusgrav paa Glavendrup Mark, og at Folk havde vidst dette i 14 Aar.

Glavendrup-Stenen.

Denne Meddelelse vakte naturligvis Historikerens Interesse. Han fik samlet en Snes Karle, som udgravede Stenen i Løbet af et Par Dage.

Forvalter Strøbech og en Landmaaler Rasmussen var under dette Arbejde til Stede. Og de nævnte tre Mænd opmaalte og aftegnede hver for sig Stenen. Siden sammenlignede de hinandens Tegninger, hvorefter Vedel Simonsen sendte sin til Professor Rasmus Nyerup i København. Tegningen blev stukket i Kobber og offentliggjordes i Det skandinaviske Litteraturselskabs Skrifter. 1806.

Vedel Simonsen arbejdede siden for at faa Stenen flyttet ind til Hovedgaarden. Men det lykkedes ikke. Ikke heller fik han bygget et Bræddeskur over den, hvad han ogsaa ønskede, for at den ikke skulde tage Skade af det skiftende Vejrlig.

I Aaret 1826 undersøgte Sproggranskeren Rasmus Kristian Rask Runestenen. Han tydede ogsaa Indskriften. Tydningen har han dateret Egelund, den 12. September 1826. Egelund er en Gaard i Haarslev Sogn, hvor der endnu den Dag i Dag bor Slægtninge af Rask.

De foranførte Oplysninger om Glavendrup-Stenens Historie er hentede fra Professor Wimmers Afhandling om denne i hans store Værk: De danske Runemindesmærker. Der findes tillige Henvisninger til, hvor der kan findes flere indgaaende Oplysninger vedrørende denne Sag, om saadanne maatte ønskes.

Stenen var altsaa opdaget. Indskriften tydet, endog af et Verdensgeni, men selv blev den liggende i Grusgraven paa den Kant, som nu vender mod Syd, og hvorpaa der ikke staar Runer.

I Fyrreerne fik imidlertid Godsforvalter Heiberg paa Dallund Ejeren, Hans Knudsen, til at rejse den op. Saaledes har Hans Knudsens Søn, Gaardejer Knud Hansen, Glavendrup, fortalt mig.

Mere skete der altsaa ikke med Stenen fra 1826 og indtil 1864. I dette Aar gæstedes den atter af lærde Mænd, idet den engelske Oldgransker George Stephens (1813—1895), der interesserede sig levende for vort Sprog og vore Oldtidsminder, undersøgte den sammen med Kunstarkæologen, Magnus Petersen, som ved denne Lejlighed tog en Tegning af Stenen. — Samme Aar erhvervedes den til Statsejendom og rejstes paa en lille Høj, hvor den, efter Videnskabsmændenes Mening, tidligere havde staaet.

De Glavendrup Bymænd underskrev i den Anledning følgende Deklaration:

Vi undertegnede Jens Pedersen, Lars Larsen, Hans Knudsen og Niels Jørgensen, alle Gaardmænd i Glavendrup, erkende herved at have forpligtet os og efterkommende Ejere til efter bedste Evne at frede om samt forhindre, at nogen Overlast tilføjes den os i Forening tilhørende, ikke skyldsatte Fælleslod paa Glavendrup Mark, der ved Udskiftningen er udlagt os som Grusgrav, saa at nævnte Sten, der nu paa ny bliver oprejst, stedse kan bevares som et Oldtidsmindesmærke.

Nærværende Forpligtelse kan uden Udgift for os tinglæses og noteres paa vore Ejendomme som en stedsevarende Servitut.

Glavendrup, den 27. Maj 1864.

Lars Larsen. Hans Knudsen. Niels Jørgensen. Jens Pedersen.

Den lærde, af nordisk Runeforskning saa højt fortjente Dr. Wimmer undersøgte derefter Stenen 1873, 1879 og 1900. Og ham tilkom det at tyde Indskriften fuldstændig. Denne er naturligvis affattet med de saakaldte yngre Runer. Indskriften begyndte forneden paa den flade Side, som nu vender mod Øst. Anden Linie gaar fra oven og nedad, tredie Linie atter fra neden og opad, hvilket de lærde kalder, at Skriften løber Bustrofedon (Plovskrift).

Og naar nu Runerne afbildes, da giver de ikke et nøjagtigt Billede af Indskriften, saasom de her følger hinanden fra Venstre til Højre efter vor almindelige Skrivemaade. Men de kan alligevel vejlede de Læsere, som maatte ønske det, til at finde dem igen paa Stenen, naar man ihukommer Oplysningen om Plovskriften.

Dr. Wimmer har oversat denne, den længste Indskrift paa nogen Runesten i Danmark, saaledes:

»Ragnhild satte denne Sten efter Alle Saalve Gode (Gode i Saalve eller Saalvernes Gode), Helligdommenes hæderværdige Vogter.

Alles Sønner gjorde dette Mindesmærke (den med Højen forbundne Stenkreds) efter deres Fader, og hans Kone efter sin Ægtefælle, men Sote ristede disse Runer efter sin Herre. Thor vie disse Runer. Han skal visselig komme til at sone sin Brøde,

R + Y + * I R T R . 4 + T / 4 + T / X
 P + T 4 / + N P T . + T + 4 + N N T .
 Y N P + . N T . * + P N T R P + . P + Y X
 T + T 4 N + / . Y + R P N . Y N B . P + N 4 .
 T Y T . P + P A R . 4 / X + N Y . * + 4 . Y N +
 T N Y T . A + R . 4 / X . T . 4 N T . R + 4 T .
 R N + T A . P + 4 / . T P T . T R N T T . 4 / T .
 P A R . N I Y I . P + 4 / . R N + T A . T .
 R I T + 4 / . N + R P I . 4 . 4 T + T .
 P + T 4 / . T I T T . I P + T P T .
F + F + T R + Y

som øver Vold mod denne Sten eller drager den (bort for at rejse den) efter en anden.«

Rasmus Kristian Rasks Tydning af Runerne afviger ikke i nogen væsentlig Grad fra ovenstaaende — kun ganske enkelte Udtryk er anderledes. Han oversætter for Eksempel Slutningen: »Til Rust vorde den, som vælter denne Sten o. s. v.«

Disse to Videnskabsmænd er altsaa i Hovedsagen enige angaaende Indskriftens Indhold. Og vi faar deraf Oplysning om Mænden og hans Kones Navn. Hendes bruges den Dag i Dag ikke saa sjældent, hans derimod sikkert ikke. Han var Høvding og Gode, det vil sige tillige Præst. Disse to Værdigheder forenedes vel næsten altid hos samme Person.

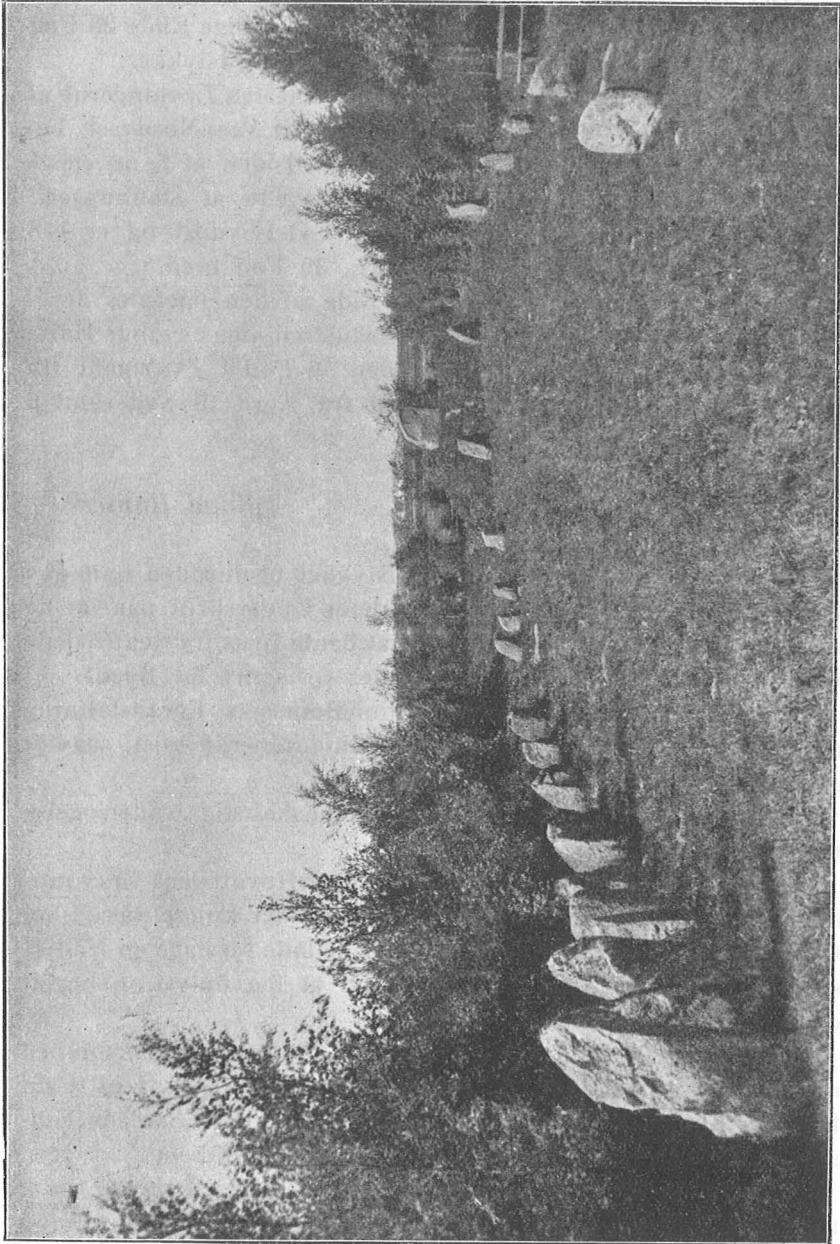
Folk maa i denne Forbindelse mindes Høvdingen Hakon Jarl, der endogsaa ofrede sin egen Søn til Guderne for at vinde Sejr over sine Fjender. Alle faar dette rosende Eftermæle, at han værnede godt om de Helligdomme, som var overgivet til hans Om-sorg. I sit Ægteskab med Ragnhild havde han Sønner, hvor-mange omtales ikke, ej heller faar man deres Navne at vide. Wimmer drager deraf den Slutning, at de ved Faderens Død kun har været mindreaarige. Tjeneren eller Husvennen, Sote, ristede Runerne, bad Sandhedens Gud, Thor, vie dem og advarede imod at forgribe sig paa Mindesmærket, som sikkert baade efter hans og Slægtens Ønske skulde staa fredet og ukrænket gennem alle Tider.

Glavendrup-Stenen er altsaa ikke rejst over en kendt historisk Personlighed, men for en Mand, der var Helligdommenes hæderværdige Vogter. Nu er hans Minde selv en Helligdom, som baade den nuværende og de kommende Slægter bør værne om.

Allerede ved sin første Undersøgelse af Stenen 1873 saa Professor Wimmer de omfaldne Stene af Skibssætningen. Da han senere gæstede Pladsen, var mange af dem forsvundne. En Mand fra Egnen har fortalt mig, at den største af disse, som havde staaet i Stævnen mod Øst, var 5 Alen høj.

Først i 1892—94, da Runestenen rejstes paa sin nuværende Plads, blev ogsaa Skibssætningens Stene opsatte, og hele Mindesmærket fredet.

Slutningen af Deklarationen angaaende Fredningen lyder saaledes:

Skibssætningen med Runestenen i Baggrunden.

»Det saaledes fredlyste Mindesmærke er følgende:

Et 264 Fod, Vest til Øst, langt, ved den østlige Ende 28 Fod bredt, ved den vestlige Ende 58 Fod bredt Jordstykke.

Herpaa staar foruden den fredlyste Runesten Levningerne af en Skibssætning i Retning af Øst-Sydøst til Vest-Nordvest, bestaaende paa Sydsiden af 17 og paa Nordsiden af 5 nu rejste Stene, hvoraf dog enkelte er delvis kløvede af Stenhuggere. Skibssætningen vender Forstavnen mod Øst-Sydøst og er 118 Fod lang samt 69 Fod fra Forstavnen, 39 Fod bred.

Forstavnen staar i den vestlige Side af den ligeledes fredlyste Rævehøj, der stammer fra Bronzealderen, dens sydlige Halvdel er forlængst bortgravet, nu er den 56 Fod i Tværmaal fra Vest til Øst og 28 Fod i Tværmaal fra Nord til Syd samt 6 Fod høj fra Bunden til Toppen.

Glavendrup, den 6. Oktober 1892.

Knud Hansen.

Underskriveren var Ejer af Jordstykket og foruden ham gav 7 andre Mænd fra Glavendrup By deres Underskrift paa, at de ikke mere vilde bruge deres Ret til at hente Grus fra den fredede Plads, der tidligere havde været fælles Grusgrav for Byen.

Endelig havde man da ved Nationalmuseets Foranstaltning og Ejersens Velvillie faaet det gamle Mindesmærke rejst, saavidt gørligt, i sin oprindelige Skikkelse.

Men endnu staar der en vigtig videnskabelig Undersøgelse tilbage.

Professor Wimmer antyder nemlig, at Høvdingens Grav muligvis findes indenfor Skibssætningen. Og det kunde være i høj Grad ønskeligt, om Nationalmuseet vilde lade foretage en Undersøgelse paa dette Sted for om muligt at faa oplyst, hvorvidt denne Formodning bekræfter sig eller ej.

Endnu er en saadan ikke sket. — Folks Opmærksomhed overfor Mindesmærket ved Glavendrup blev sikkert, i alt Fald her paa Egnen, vakt, da man lagde Mærke til, at Særslev Højskoles Elever og Lærere tog ud til det hvert Halvaar.

I de første Aar foregik Turen til Fods, siden cyklede man, men altid klang Sangen fra de unges Læber, naar de foretog denne Tur.

Og efterhaanden gik det op for mig, at det vilde være her-

Særslev Højskoles Elever ved Glavendrup-Stenen, Vinteren 1905.

Særslev Højskoles Elever ved Glavendrup-Stenen, Sommeren 1905.

ligt, om Nordfyns Befolkning kunde faa indrettet en folkelig Festplads paa dette mindeværdige Sted. Thi en saadan var der Trang til. Men førend jeg offentliggjorde noget desangaaende, henvendte jeg mig til Gaardejer Knud Hansen, Glavendrup, for at spørge, hvad han mente om en saadan Sag.

Han ejede nemlig Marken omkring Mindesmærket. Han viste sig straks meget velvillig og gav mig Lov til at skrive derom.

Dette gjorde jeg saa i Ugebladet Dansk Ungdom og Fyns Tidende. I min Afhandling fremhævede jeg, at Skamby Sogns Befolkning burde gaa i Spidsen for at faa Tanken virkeliggjort.

Dette fremkaldte da et Indlæg fra Gaardejer Mads Knud Rasmussen, Thorup, i Fyns Tidende for 31. Januar 1906.

Og deri skriver han blandt andet:

— — »Rasmus Nielsen har utvivlsomt med sin Artikel til Hensigt først at gøre fremmede Folk opmærksomme paa Oldtidsminderne og deres Beliggenhed, og for det andet — og det er vel Pointet for R. N. — skulde den være en direkte Opfordring til Sognets Beboere eller til os i Thorup og Glavendrup Byer om at sætte os i Bevægelse for at støtte R. N.s dejlige Plan: at skabe et smukt Anlæg om Runestenen.

Kunde den Plan virkeliggøres, vilde det blive en her i Landet enestaaende og sjælden smuk Festplads paa Bakken (Rævehøj) med vid Udsigt over det frugtbare, men skovfattige Sogn, næppe 1000 Alen fra den store Thorshøj, der tager sig fortrinlig ud i de nøgne Omgivelser. Men selv om Ejeren stiller sig velvillig til Planen, og R. N. og jeg er enige om den, saa er det jo ikke nok til at virkeliggøre den. Jeg tvivler om, at Sognets Folk i Almindelighed har Interesse for Planen eller føler Savnet af et smukt Anlæg. Skal Planen realiseres, maa Offentlighedens og Institutioners Interesse herfor paakaldes. Jeg haaber, at Særlev og Dalum Skoler, forskellige Skoler i Odense, hvis Elever har været paa Besøg ved Runestenen, private Folk, der interesserer sig for Oldsager, Museumsbestyrelser m. fl. maa føle sig interesserede for Planens Realisation. Jeg vil opfordre Rasmus Nielsen, som har faaet Ideen, til at sætte sig i Spidsen for Sagen.

Thorup pr. Skamby den 26. Januar 1906.

Mads Knud Rasmussen.

Endskønt der altsaa var rettet en ligefrem Opfordring til mig om at gaa i Spidsen for denne Sag, gjorde jeg det alligevel ikke, da jeg fandt det rigtigst, at den stedlige Befolkning fik Æren for at sætte dette Foretagende i Gang. Mads Knud Rasmussen og jeg taltes mundtlig ved derom.

Og Samtalen førte til, at han indbød en Del Mænd til at forhandle om det rejste Spørgsmaal i hans Hjem kort efter, altsaa i Vinteren 1906.

Til Stede var: Redaktør Nygaard, Odense, Gaardejer Knud Hansen, Glavendrup, Gaardejer Knud Jensen, Særslev, Gaardejer Anders Sørensen, Moderup (nu Sognefoged i Særslev), Læge P. Trautner, Bogense, Maskinhandler Hans Pedersen, Særslev, Gaardejer Lars Christensen, Brøndstrup (nu Odense), Rasmus Nielsen, Særslev Højskole, Gaardejer Kristian Larsen, Ejlbj, Gaardejer Peter Olsen og Lars Christian Rasmussen, Thorup, Sadelmager Hans Jørgensen, Thorup, og Gaardejer Jørgen Andersen, Badstrup.

Det var en raakold og temmelig taaget Tøvejrsmorgen. Efter at have forhandlet i Mads Knud Rasmussens hyggelige og smukke Hjem, gik vi alle op til Mindesmærket. Og de forsamlede fandt, at der kunde blive et sjældent godt Samlingssted, naar der blev plantet omkring, og Træerne engang i Løbet af nogle faa Aar voksede op, saa de kunde danne baade Ly og Skygge og desuden afgive en frisk og grøn Ramme om de ærværdige, tusindaarige Stene.

Nogen Handel afsluttedes dog ikke med Ejeren den Dag. Man vilde prøve paa at faa nogle flere med.

Dette lykkedes over al Forventning.

Et Selskab ved Navn »Glavendrup-Stenen« dannedes, og dette købte saa 18000 Kv. Alen omkring den fredede Plads af Gaardejer Knud Hansen for 2000 Kr. Til Plantning af Træer og Indhegning medgik 1000 Kr. Foreløbig laante vi de nødvendige Penge hos Landbosparekassen i Odense. Og for at faa Gælden forrentet og afdraget, forpligtigede Medlemmerne sig til at betale 4 Kr. aarlig i 10 Aar. Det bør ogsaa fremhæves, at Nationalmuseet skænkede 50 Kr. en Gang for alle til Planens Fremme. Denne Paaskønnelse glædede os meget, idet den viste, at vore Tanker om at samle Folk omkring et gammelt, synligt Minde ogsaa fandt Tilslutning fra Videnskabsmændenes Side.

Og allerede samme Sommer, som Jorden var bleven købt og tilplantet, afholdtes den første Grundlovsfest derude.

Vejret var taaleligt. Der var ogsaa kommen mange Menne-
sker sammen.

Men egentlig i det grønne var man jo ikke. Siden har der
hvert Aar været afholdt Grundlovsfest ved Glavendrup-Stenen.

Og den har altid fundet ualmindelig god Tilslutning. Men
Vejret har ofte været vanskeligt. Rent galt blev det i 1914, da
Regnen øste ned i Strømme.

Folk maatte forlade Pladsen og ty hen i Mads Knud Rasmus-
sens Gaard i Thorup.

Der søgte man Skjul og Læ, hvor det bedst kunde lade sig
gøre. Sørslev Højskoles Elever og Lærere holdt Fællesspisning
ved medbragte Madkurve midt i Gaarden, medens Regnen gav-
mildt dryppede Stegen.

Men denne Regnvejsfest førte dog det Gode med sig, at Sel-
skabet besluttede at opføre en Træhal, hvor man i paakom-
mende Tilfælde kan komme under Tag. Denne byggedes 1915.

Hallen er 50 Alen lang og 20 Alen bred. Der findes Sidde-
pladser i den til 800 Mennesker. Og ved Grundlovsfesten i Aar
(1916) var der over 1100 Mennesker forsamlede derinde. Saa-
som det ogsaa den Dag regnede ret kraftigt.

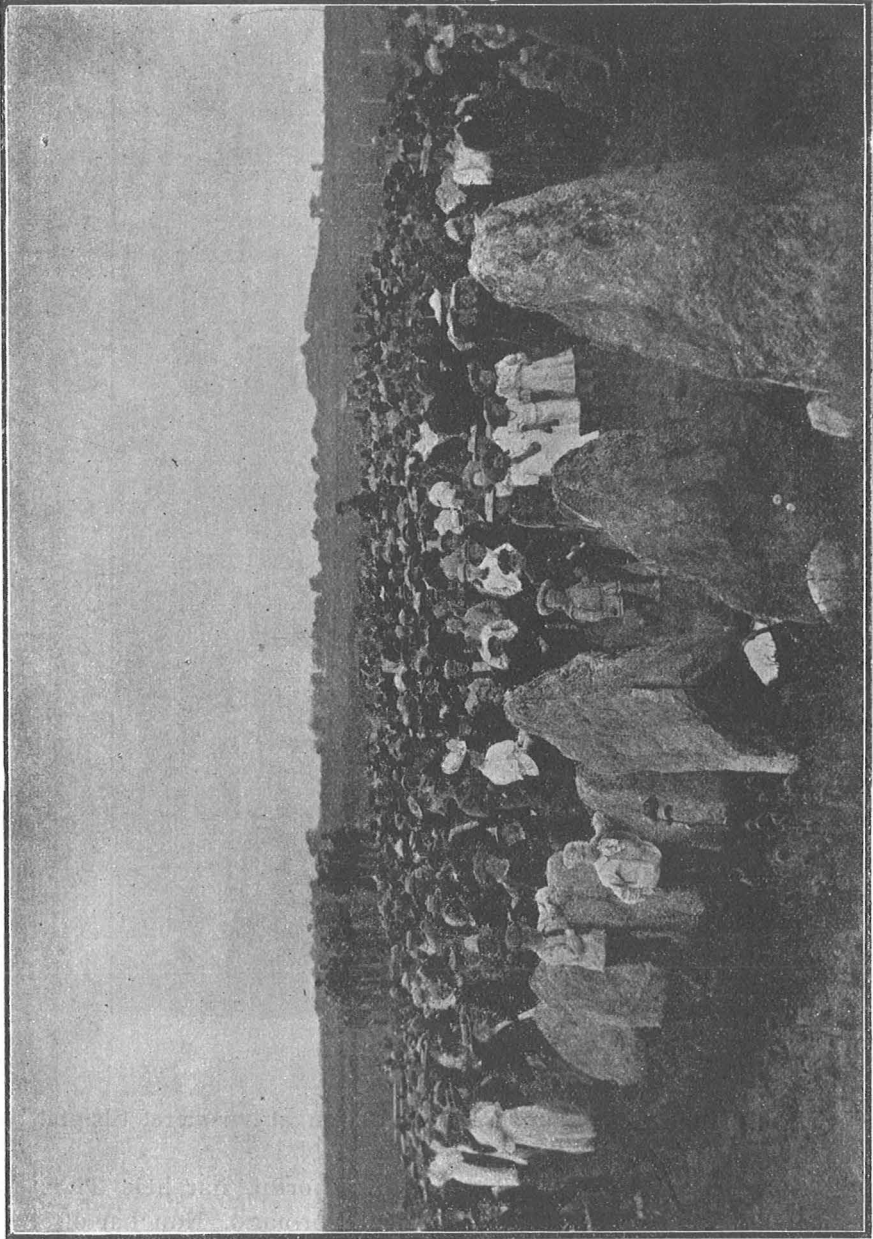
1915 den 5. Juni afsløredes en Mindesten for den Grundlov,
som Kongen underskrev samme Dag. Stenen staar paa en lille
Høj Øst for den fredede Plads. Paa Stenen er foroven ind-
hugget Christian den Tiendes Navnetræk. Derunder: 5. Juni
1915 og paa det nederste af Stenen: Berntsen-Zahle. Ved
denne Lejlighed var der en Forsamling paa 2000 Mennesker
til Stede.

Og denne afsendte følgende Telegram til Kongen:

Naar Folk og Konge enes
om Land med Lov at bygge,
da ved vi, det vil vorde
til gamle Danmarks Lykke.

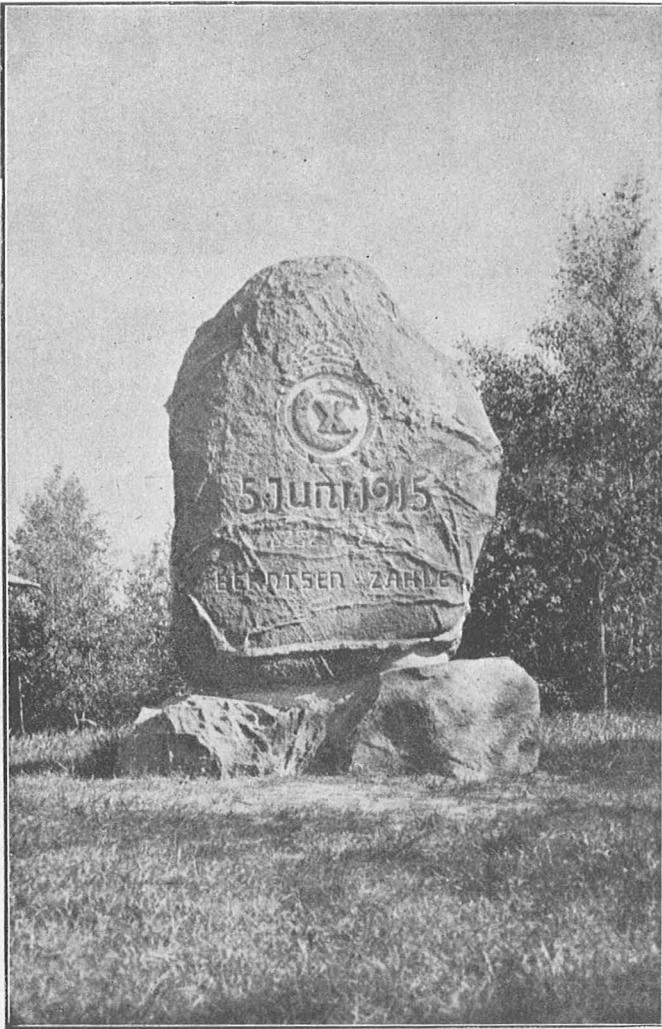
Kongen sendte et Takketelegram for denne Hilsen.

Festen fandt Sted i det skønneste Vejr og er sikkert hid-
indtil den mest vellykkede, som har været afholdt ved Glaven-
drup-Stenen. Nu er Træer og Buske ogsaa groet saa meget op,

Den første Grundlovsfest. Landsingsmand Jørg. Pedersen paa Talerstolen.

brude Tid og Paarke paa dette smukke Forstaaende hvis Hensigt er at samle Egenes Hjelpløst, gaaet politisk og religiøs

Grundlovs-Stenen.

at Anlægget ligner det, som fra Begyndelsen af har været tilsigtet, en fredelig Mindelund.

Gaardejer Mads Knud Rasmussen, Thorup, har hele Tiden siden Foreningens Stiftelse været dens Formand. Han har ofret baade Tid og Penge paa dette smukke Foretagende, hvis Hensigt er at samle Egnens Befolkning, uanset politiske og religiøse

Forskelligheder, paa et minderigt Sted om det, alle danske Mennesker har tilfælles med hinanden. Som en Paaskønnelse for dette store og uegennyttige Arbejde skænkede Bestyrelsen ham paa hans 50aarige Fødselsdag den 3. Maj 1916 et Billede af Kyhn: Fynsk Landskab, med følgende Indskrift:

Den, der freder Fædres Minde,
sætter sig et Minde selv.

Fra Bestyrelsen for Glavendrup-Stenen den 3. Maj 1916.

Dette var altsaa i korte Træk Glavendrup-Stenens Historie indtil denne Dag.

Naar Træerne bliver højere derude, og Skyggerne falder hen over Skibssætningens Stene og de tusindaarige Runer, da vil Folk, som forsamles der under festligt Samvær med Tale og Sang forhaabentlig komme til at føle noget af den Stemning, som Oehlsenschläger saa smukt har udtrykt i disse Ord:

»Mystisk Helligdom omsvæver
deres gamle Tegn og Mærker.«